Володимир В. Огневий*

ЕНДОГЕННІ ПЕРЕШКОДИ РИНКОВОЇ ЕКОНОМІКИ ТА МОНЕТАРНО-ФІСКАЛЬНІ ЗАХОДИ ЇХ ПОДОЛАННЯ

Розкрито авторське бачення ендогенних перешкод розвитку сучасної ринкової економіки та шляхів їх подолання в руслі макроекономічної політики на трудовитратово-вартісних засадах класичної політекономії. Визначено три перепони економічного зростання в ході його самоплинних (поза втручанням держави) процесів, а саме: а) порушення вартісно-грошового паритету – втрата вартісної адекватності грошей; б) відставання платоспроможного попиту від обсягів товарної пропозиції, що з певною циклічністю блокує відтворювальний процес виробництва; в) «перевиробництво» фіктивного капіталу, що знекровлює реальний сектор економіки. Стосовно підтримки вартісно-грошового в економіці паритету підтверджена доцільність застосування «монетарного правила» монетаризму: емісія грошової маси у такт з приростом реального ВВП. Циклічні кризи товарного надвиробництва обумовлені відставанням платоспроможного попиту від пропозиції на величину нагромадження капіталу, а тому не мають раціональних варіантів свого подолання, окрім демпфування різких перепадів циклічності. Головна новизна авторських пропозицій спрямована проти паразитарної сутності «фінансової економіки», що проростає в ході «перевиробництва» фіктивного капіталу. Оскільки першопричиною такого згубного явища є надприбутковість фінансового сектора економіки внаслідок вартісно-спекулятивної переоцінки дутих активів, то суть авторської новації зводиться до кардинального реформування податкової системи для запобігання спекулятивної їх переоцінки: перехід від оподаткування прибутку до оподаткування ринкової капіталізації великого бізнесу. За авторським припущенням, податок на ринкову вартість активів має призвести до знецінення дутої капіталізації фінансових пірамід і пухирів та спрямувати інвестиційні потоки у товаропродукуючий сектор економіки, звільненої від оподаткування підприємницького прибутку. Відтак податкова реформа розконсервує виробничі потужності реальної економіки, призведе до індустріального відродження країн світової демократії перед лицем авторитарного реваншу. Тим паче, якщо ці країни консолідуються на засадах скоординованої монетарної і фіскальної політики: єдиної валюти і уніфікованої податкової системи. Протистояння вісі автократичного зла вимагає цього.

Ключові слова: монетарна політика, фіскальна політика, фінансовий ринок, фондовий ринок, фінансова економіка.

Рис. 2. Табл. 1. Літ. 18.

DOI: 10.32752/1993-6788-2024-1-274-46-65

ORCID: https://orcid.org/0009-0004-0895-4156

Volodymyr V. Ognevyi

ENDOGENOUS OBSTACLES OF MARKET ECONOMY WITH MONETARY AND FISCAL MEASURES TO OVERCOME THEM

The author's vision of endogenous obstacles to the development of the modern market economy and the ways to overcome them in the direction of macroeconomic policy on the labor-value basis of classical political economy are revealed. Three obstacles to economic growth in the course of its self-flowing (without state intervention) processes have been identified, namely: a) violation of value-money parity – loss of value adequacy of money; b) the lagging of solvent demand from the volume of product supply, which with a certain cyclicality blocks the reproductive process of production; c)

[1] Cherkasy, Ukraine.

© Volodymyr V. Ognevyi, 2024

"overproduction" of fictitious capital, which bleeds the real sector of the economy. Regarding the support of value-monetary parity in the economy, the expediency of applying the "monetary rule" of monetarism has been confirmed: the emission of the money supply to the beat with the increase in real GDP. Cyclical crises of commodity overproduction are caused by the lagging of solvent demand from supply by the amount of capital accumulation, and therefore have no rational options for overcoming them, except for damping sharp changes in cyclicality. The main novelty of the author's proposals is directed against the parasitic essence of the "financial economy", which sprouts in the course of the "overproduction" of fictitious capital. Since the root cause of such a harmful phenomenon is the overprofitability of the financial sector of the economy as a result of the value-speculative revaluation of inflated assets, the essence of the author's innovation comes down to a radical reform of the tax system in order to prevent their speculative revaluation: the transition from income taxation to taxation of the market capitalization (market valuation) of large businesses based on stock price. According to the author's assumption, the tax on the market value of assets should lead to the depreciation of the inflated capitalization of financial pyramids and bubbles, that will direct investments flows to the commodity-producing sector of the economy, exempted from taxation of business profits. As a result the tax reform will deconserve the production capacities of the real economy, will lead to the industrial revival of the countries of the world democracy in the face of authoritarian revenge. Especially if these countries are consolidated on the basis of a coordinated monetary and fiscal policy: a single currency and a unified tax system. Opposing the axis of autocratic evil requires it.

Keywords: *monetary policy, fiscal policy, financial market, stock market, financial economy.*
Peer-reviewed, approved and placed: *05.04.2024.*

Постановка проблеми. Ринок – це, насамперед, обмін результатами праці. Глибинна суть ринкової економіки полягає у вільному, на догоду споживчому попиту, переливі інвестиційного капіталу = трудових ресурсів у виробництві до середньої норми прибутку, відповідно, оптимального ціноутворення, а в підсумку – еквівалентного (соціально справедливого) обміну результатами праці. Йдеться про досить досконалий ринковий механізм саморегулювання економіки як в інтересах споживачів з точки зору задоволення їх матеріальних потреб, так і в інтересах товаровиробників з точки зору рівновеликої вартісної віддачі від рівновеликих трудовитрат. Практичним інструментарієм реалізації кругообігу капіталів і обміну товарів у ринкових умовах є гроші, як номінальний еквівалент вартості. За допомогою грошового еквівалента відбувається як товарообмін на товарних ринках, так і спрямований рух інвестиційних капіталів на фінансових ринках. При уповільнених темпах розвитку дрібнотоварного виробництва та, відповідно, незначного приросту сукупної маси вартості за часів А. Сміта не було особливої потреби ані у зовнішньому регулюванні грошової маси в економіці, ані у зовнішньому регулюванні грошових потоків на фінансовому ринку в його зародковому на той час стані. Ринок сам себе врегульовував. А тому ідея класика про саморегулюючу сутність ринку (поза втручання держави) була вельми доречною – принцип "laisser-faire" себе виправдовував.

Ситуація змінюється у другій половині XIX століття з огляду на масштабну індустріалізацію, коли стрімко зростають як обсяги товарного виробництва, так і обсяги інвестиційних вливань у виробництво, внаслідок чого виникають певні фінансові перешкоди подальшого економічного розвитку. В такій ситуації принцип "laisser-faire" без належних заходів з боку держави перестає спрацьовувати, постає питання зняття таких перешкод.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Основною новизною авторської статті є ідея переходу від оподаткування прибутковості великого бізнесу до оподаткування його ринкової вартості – капіталізації. Жодних відомостей, ідей і новацій по даній проблематиці не виявлено.

Метою дослідження є виявлення вразливих тенденції економічного самозростання на індустріальній стадії розвитку, які належить упередити державі, тим самим забезпечивши безперешкодний розвиток та саморегулюючу сутність ринкової економіки. Цього вимагає фінансово-економічне оздоровлення країн світової демократії та їх консолідація перед лицем неавторитарного реваншизму.

Основні результати дослідження. Розробка макроекономічної стратегії в напрямі подолання негативних явищ в економіці ставить питання докорінного перегляду економічної теорії на концептуальних засадах трудовитрато-вартісної сутності класичної політекономії.

Розпочати варто із з'ясування трудовитратної суті економіки.

Глибинною змістовністю економіки є кругообіг трудовитрат: живих – матеріалізованих. Людям, аби виживати у цьому світі, потрібно виробляти матеріальні блага в цілях їх споживання, а споживаючи ці блага, посилювати свою працездатність (як фізичну, так і розумову) задля подальшого виробництва матеріальних благ у розширених обсягах.

Праця: жива –> уречевлена –> жива' –> уречевлена' ...

Така суть розширеного відтворення матеріальних умов свого буття суспільством, що є запорукою його економічного розвитку і, врешті-решт, соціального прогресу. Як відбувається кругообіг живої – уречевленої праці?

В умовах натурального виробництва все дуже просто: людина виробляє матеріальні блага у своєму замкнутому господарстві і тут же їх сама споживає. Зрозуміло, як особа соціальна, людина не може існувати поза суспільством, а тому навіть на цій стадії розвитку вступає в епізодичний продуктообмін з іншими індивідуально-господарюючими суб'єктами. І продуктообмін цей відбувається на основі еквівалентного (рівновеликого) обміну результатами праці з використанням уявної у людській свідомості оцінки уречевлених трудовитрат при обміні. Допоки існувало натуральне виробництва такий спосіб обміну результатами праці був прийнятним. Але ось натуральне виробництво перетворюється у дрібнотоварне, і тут виявляється... «уявної у людській свідомості оцінки обсягів затрат праці» недостатньо при масовому товарообміні: людська свідомість неспроможна утримувати зростаючу масу «уявних оцінок». З'являється потреба у носіях (представниках, виразниках) таких ось «уявних оцінок затрат праці». Зафіксувавши «уявні оцінки» обсягів трудовитрат на певних носіях (металевих, паперових чи ще якихось), людство отримало гроші. З цього моменту в оборот живої-уречевленої праці вливаються гроші (немов мастило в двигун), що забезпечує механізм кругообігу трудовитрат безперебійним функціонуванням: без грошей цей механізм обороту, умовно кажучи, «заклинить». Але для нормального обороту праці (живої – уречевленої) кількість грошей в обігу має бути оптимальною, що відповідала б обсягу трудовитрат в економіці: ні більше – ні менше. Інакше почне розкручуватися інфляційна спіраль у першому випадку, дефляційна

спіраль – у другому, що, знову ж таки, «заклинить» механізм кругообігу живої-уречевленої праці.

Отже, гроші є виразником уявної ринкової оцінки трудовитратної ємності (тобто вартості) товарів і послуг, як номінальна вартість – вартісний еквівалент трудовитрат, що забезпечує безперебійний кругообіг цих трудовитрат: живих – матеріалізованих. Відтак гроші є номінальний представник вартості на відповідних носіях, або, ще більш зрозуміло: гроші – знак уявної ринкової оцінки обсягу трудовитрат на відповідних носіях. І аж ніяк не «специфічний товар» (всупереч твердженням А. Сміта, К. Маркса, Дж. Кейнса, М. Фрідмана та ін.) у вигляді будь-якого блага, яке використовується для обміну і платежів. Ще більшому сумніву підлягає визначення грошей як «боргових зобов'язань», бо тоді виходить, що не товарообмін на основі суспільного поділу праці являється першопричиною виникнення грошей, а лихварство як торгівля грошима. До чого призводить сприйняття грошей як «товару» і «боргових розписок»?

Там де товар, там і ринок. Трактування грошей як «товару» давним-давно завело економічну науку, а відтак і макроекономічну політику у хащі «ринку грошей» банківського сектору, де, насправді, відбувається торгівля не реальними благами, а «уявними ринковими оцінками» цих благ, торгівля номінальною вартістю. В процесі торгу «уявними оцінками», зрозуміло, формується ціна цих «оцінок» у вигляді відсоткових ставок, які утворюють банківський прибуток «уявних оцінок» (номінально-вартісну маржу) на різниці цін кредитів і депозитів. Якщо номінальна вартість депозитів ще може мати під собою реальне матеріально-вартісне забезпечення, то банківський відсоток таїть в собі псевдовартісну фікцію при видачі кредитів, зважаючи на те, що виданий кредит піде далі по депозитно-кредитному ланцюгу банківської системи. Тоді кредитно-емісійне самозростання номінальної псевдовартості набуває певної прогресії. Ось звідки ростуть ноги фіктивного капіталу: на торгівлі «уявними оцінками», що дає спекулятивний приріст «уявних оцінок». Тобто фіктивний капітал, як уявна вартість, самозростає в процесі купівлі-продажу номінальної вартості. Теоретично таке явище має зворотній процес при умові вартісної адекватності грошей і вчасного погашення заборгованості по кредитам, але на тлі банкрутств та наявності матеріально незабезпеченої грошової маси, зазвичай, це нереально. Нарешті, який же ринок грошей без ринкової рівноваги попиту і пропозиції на них, де йдеться про попит на «уявні оцінки» і пропозицію «уявних оцінок». – Чи не абсурд? Саме на такому абсурді побудовані неокейнсіанська макроекономічна модель «IS-LM» та монетарна політика «вертолітно»-емісійного задоволення «споживчого попиту на гроші» (щоправда, без претензій до «монетарного правила» грошової емісії), гібрид яких становить зміст сучасного макроекономічного мейнстриму. Якщо до кредитної емісії номінальної вартості у банківському секторі додати нічим не обмежений розгул спекулятивного нагромадження номінальної вартості на фондових ринках внаслідок вартісної переоцінки дутих активів, то економіка отримає стихію мультиплікативного самозростання фіктивного капіталу. – Псевдофінансовий паразит, що виснажує трудовитратну сутність

товаропродукуючої економіки, призводить до «пересихання» трудовитратних (живих – уречевлених) потоків у ринковій економіці, врешті-решт, – до економічної «дистрофії». Деіндустріалізація західних країн тому підтвердження. Це серйозна проблема, яку потрібно долати, усунувши недоліки економічної науки та розробивши правильну макроекономічну стратегію розвитку.

Макроекономічна модель зустрічно-синхронізованого кругообігу трудовитрат і грошових потоків. Задля кращого розуміння економічних процесів та подолання вищезазначених проблем пропонуємо макроекономічну модель кругообігу трудовитрат (живих – уречевлених) і потоку грошей у ринковій економіці.

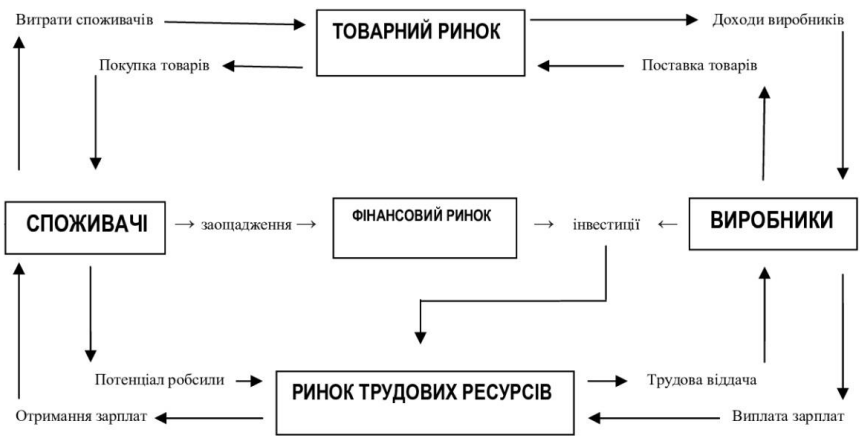

Рис. 1. **Найпростіша макроекономічна модель зустрічно-синхронізованого кругообігу трудовитрат (живих –> уречевлених) і грошових потоків в динаміці розширеного відтворення виробництва,** *побудовано автором*

Відповідно до наведеної макроекономічної моделі (Рис.1) функціонування економіки базується на зустрічно-синхронізованому кругообігу трудовитрат (живих уречевлених) і грошей між виробниками і споживачами за посередництва товарного ринку і ринку трудових ресурсів та інвестиційної функції фінансового ринку за умов розширеного відтворення виробництва. Тут варто зазначити...

1. «Виробники» і «Споживачі» – суб'єкти економічної діяльності. Виробники уособлюють в собі одночасно і споживачів. Тобто підприємці і робітники заодно є виробниками і споживачами матеріальних благ, щоправда, в різному статусі беруть участь у виробництві і користуються плодами їх спільної праці. Ними ж формуються інвестиційні вливання в економіку... двома основними шляхами: а) безпосередня реінвестиція частки додаткової вартості у власне виробництво підприємцями: б) за посередництва фінансового ринку із доходів підприємців та заощаджень громадян: депозитів, акцій, облігацій.

2. «Товарний ринок» і «Ринок трудових ресурсів» являють собою обмінні товарно-грошові канали кругообігу праці: живої – уречевленої. Живу працю

на «Ринку трудових ресурсів» потенціально представляє специфічний «товар» робоча сила; уречевлену працю на «Товарному ринку» представляє виготовлений живою працею продукт у якості товару. Вартість як товарів (в ціні), так і вартість робочої сили (у зарплаті) формується одним і тим же законом вартості ринкової економіки, з тією різницею, що: вартість товарів формується шляхом переливу інвестиційного капіталу у виробництві до середньої норми прибутку від його реалізації – m/c+v; вартість робочої сили формується шляхом її вільної міграції в пошуках кращої зарплатні до середньої норми додаткової вартості від її експлуатації при наймі – m/v. Або, простіше: вартість товарної продукції балансується середньою нормою прибутку в процесі торгу навколо її трудозатратної ємності; вартість робочої сили балансується середньою нормою додаткової вартості в процесі торгу навколо її трудового потенціалу. Тобто увесь кругообіг праці (живої – уречевленої) у макроекономічній моделі продиктований законом вартості вільноринкової економіки, а саме його фундаментальною вимогою рівновеликої вартісної віддачі від рівновеликих трудовитрат, яку мають реалізувати гроші, приводячи в рух трудовитрати живі – уречевлені.

3. «Фінансовий ринок» є ринковий канал переливу інвестиційних ресурсів за участю банківської системи і фондового ринку від споживачів до виробників. В даному випадку «Виробники», по суті, виконують транзитну функцію перенаправлення інвестиційних потоків на «Ринок трудових ресурсів» для мобілізації робочої сили в цілях створення матеріальних і кадрових передумов розширеного відтворення виробництва. В цьому ряду «Ринок трудових ресурсів» більше, аніж біржа праці, а «Фінансовий ринок» за своєю глибинною суттю виконує функцію переливу трудових ресурсів в економіці, вслід за інвестиціями, до формування у виробництві середньої норми прибутку, відтак до оптимального ціноутворення – еквівалентного обміну результатами праці згідно закону вартості.

Розглянемо три варіанти кругообігу трудовитрат і грошей на різних стадіях розвитку за відсутності будь-якого втручання держави в економіку.

Ідеальний варіант моделі – модель простого відтворення дрібнотоварного виробництва на початкових стадіях його розвитку, де домінувала Марксова формула ринкового кругообігу Т–Г–Т. При статичній грошовій системі (золотому стандарті) та відсутності фінансового ринку і ринку трудових ресурсів як таких, зустрічний рух трудовитрат (живих – уречевлених) і грошей був цілком синхронізований, відтак ніяких загроз збою такої системи не існувало. Втручання держави зайве в такій ситуації.

При появі деякого прискорення темпів економічного зростання за часів переростання дрібнотоварного виробництва у капіталістичне з'являється потреба у позичкових коштах (передумова виникнення фінансового ринку) та найму робочої сили (передумова виникнення ринку трудових ресурсів) для потреб розширеного відтворення виробництва, внаслідок чого на загальному тлі зростання обсягів та прискорення товарно-грошового обігу могли виникати перші малопомітні тенденції відставання платоспроможного попиту від товарної пропозиції. За наявності статичної грошової системи (золотого стандарту), зустрічний рух трудовитрат (живих – уречевлених) і грошей

починає входити в певний дисонанс: намічається відставання швидкості руху грошових потоків від руху живих – уречевлених трудовитрат, виникає загроза затоварення ринків.

А ось при бурних темпах економічного зростання на індустріальній стадії розвитку капіталістичного підприємництва, керованого Марксовою формулою ринкового кругообігу Г–Т–Г', за наявності статичної грошової системи (золотого стандарту) та розвинутого фінансового ринку і ринку трудових ресурсів, в повну силу (поза втручанням держави) починають проявлять себе три найгостріші макроекономічні проблеми:

1. Вартісно-грошовий дисбаланс – криза грошової ліквідності;
2. Економічна криза – циклічна криза товарного перевиробництва;
3. Фінансова криза – криза «перевиробництва» фіктивного капіталу.

Саме таку фінансово-економічну катастрофу – одночасний збіг трьох вищеназваних обставин – світ зазнав у часи Великої депресії 1929-33 рр., що майже повністю тоді «заклинило» механізм кругообігу трудовитрат і грошей в економіці. Тож вдамося до аналізу вказаних проблем, аби визначити де і як має втрутитись держава для запобігання цих кризових явищ.

Проблема вартісно-грошового паритету. З питанням сутнісної будови грошової системи буде більш-менш зрозуміло, якщо гроші сприймати не як «специфічний товар» («багатство» по Фрідману) чи «боргові розписки», а як номінально-вартісний еквівалент затрачених (уречевлених в товарах) трудовитрат на грошових носіях. Закон вартісно-грошової еквівалентності диктує вимогу: скільки в економіці реальної вартості матеріалізованих трудовитрат – стільки ж має бути номінальної вартості на грошових носіях. – Задля забезпечення безперебійного зустрічно-синхронізованого кругообігу трудовитрат і грошей у ринкових умовах. Відтак стабільність фінансово-економічної системи вимагає рівняння: грошова маса = вартісна маса.

Перше, що ми помітимо, спостерігаючи за самоплинними тенденціями розвитку в індустріальну епоху, це те, що на тлі стрімкого економічного зростання наявна грошова маса (у фіксованій кількості грошових знаків) починає поступово відставати від темпів приросту вартісної маси, грошова одиниця втрачає вартісну адекватність (дорожчає), порушується еквівалентний товарообмін, розкручування дефляційної спіралі пригальмовує товарно-грошовий обіг, настає криза ліквідності, розширене відтворення виробництва уповільнюється. Такою є закономірна логіка наростання вартісно-грошової дисгармонії на індустріальній стадії економічного розвитку – наслідок випереджального приросту вартісної маси по відношенню до наявної грошової маси. З цього моменту з'являється потреба в системній корекції вартісного номіналу грошової одиниці відповідно до приросту реальної вартості шляхом додаткової на певний відсоток грошової емісії. І тут без держави, без її друкарського верстата аж ніяк не обійтись.

Практично дотримуватись вартісно-грошового балансу доволі не складно. Для початку будь-яка кількість емітованих купюр задовольнить економіку при збалансованому (бездефіцитному) держбюджеті. Так, саме будь-яку кількість грошових носіїв для старту достатньо мати в економіці, чи то вкинути в неї (досить, однак, велику, аби уникнути необхідності поділу

мінімальної грошової одиниці: копійки, центу, пфенінга...). Наявна в економіці трудозатратно-вартісна маса сама визначить вартісну «вагу» грошової одиниці, тобто відформатує грошову систему. Треба лише витримати паузу... І грошово-вартісний паритет встановиться сам собою. На грошовому носії (паперовому, здебільше), умовно кажучи, «проявиться» знак його номінальної ціни, адекватної певній частці реальної в економіці вартості. У своїй же сумі грошова маса увійде у відповідність до сукупної маси вартості. І не треба морочитися ні з підрахунками кількості товарів, ні їх цінами, ні швидкістю обороту. Економіка, вірніше, наявна в ній вартісна маса це зробить сама, тобто створить грошову систему, встановивши масштаб цін. А далі лишається емітувати грошову масу в дозах, що відповідала б темпам економічного зростання – приросту реального ВВП – задля запобігання руйнівних дефляційних чи то інфляційних процесів. Відтак належить дотримуватись нульової інфляції/дефляції, тобто орієнтуватись на стабільність купівельної спроможності грошової одиниці. «Монетарне правило» монетаризму добре усім відомо. Головне, щоб вартісна адекватність грошей забезпечувала макроекономічний баланс трудовитрат, вартості і грошей в економіці.

ГРОШОВА МАСА = МАСА ВАРТОСТІ = МАСА ТРУДОВИТРАТ

Підтримка вартісно-грошового в економіці паритету – вартісної адекватності грошей, однак, не гарантує макроекономічної стабільності за умов розширеного відтворення виробництва. Гіпотетично уявімо, що держава блискуче впоралася з проблемою грошового обігу: грошовою емісією урівноважила номінальну вартість грошей з реальною в економіці масою вартості і в такий спосіб надалі підтримує вартісну адекватність грошей в динаміці економічного зростання. Здавалося б, проблем з товарно-грошовим оборотом та економічним ростом не повинно бути. Однак, незважаючи на вартісну адекватність грошей, з певною періодичністю по наростаючій економіка починає впадати в циклічні кризи не то товарного перевиробництва, не то «перевиробництва» фінансового капіталу. Це різні кризові явища, і їх належить розглянути окремо.

Циклічна криза товарного перевиробництва. Спостерігаючи за самоплином економічного розвитку (при стабільній грошовій системі), ми помітимо поступове уповільнення товарно-грошового обороту з огляду на зростаючу затовареність ринку: реалізація товарів відстає від зростаючих обсягів їх виробництва на тлі зниження платоспроможного попиту. Міні-циклічність економічного розвитку ледь-ледь помітна. Чому так відбувається?

Циклічні кризи товарного надвиробництва (при нормальній фінансовій системі, що утримує вартісно-грошовий паритет) є закономірний наслідок перенакопичення капіталу, яке веде до відставання платоспроможного попиту від сукупної пропозиції на величину сукупного накопичення як обсягу рекапіталізованої частки додаткової вартості (прибутку) плюс банківських депозитів та грошових вкладів у цінні папери, спрямованих в розширене відтворення виробництва. В результаті попит на споживчі товари скорочується на величину інвестицій: інвестиційна частка грошей вилучається із поточного товарообмінного циклу, спрямовуючись (у

широкому макроекономічному сенсі) на ринок трудових ресурсів (Рис.1). Так, інвестована у виробництво грошова маса, в кінцевому підсумку, створить платоспроможний на товарному ринку попит, але на етапі наступного циклу. Проте наступний виробничий цикл буде продукувати своє реінвестиційне нагромадження капіталу. І так з циклу в цикл... Тож криза товарного перевиробництва цілком нормальне явище, ознака якраз здорового розвитку економіки. Адже вона свідчить, що з розширеним відтворенням виробництва все гаразд. Фактор інвестиційного вилучення грошей із товарно-грошового обороту не враховує кейнсіанська модель ринкової рівноваги «AD-AS». Неокейнсіанська модель «IS-LM» враховує цей фактор, але вона не враховує затримку руху реінвестованої грошової маси в циклі товарно-грошового кругообігу. Звідси нерозуміння істинних витоків циклічного походження криз товарного перевиробництва і недолугі намагання боротися з ними, які лише наносять шкоду.

Не будь банківського кредитування економіки, кризи перевиробництва проявлялися б куди частіше, але менш виразно, в такий спосіб формуючи міні-цикли. – Умовно з періодичністю, припустимо, в один рік (з огляду на певну сезонність виробництва). До чого призводить кредитна політика?

Кредит – як інвестиційний, так і споживчий – вносить певні корективи в такого роду міні-циклічний процес економічного розвитку. А саме: компенсує інвестиційну грошову масу на етапі поточного міні-циклу, тим самим врівноважуючи попит-пропозицію та відтерміновуючи міні-кризу – тимчасово, до наступного міні-циклу. А там кредитний процес поновлюється. І так із міні-цикла в міні-цикл... Аж поки норма чистого (після відрахування банківського відсотка) підприємницького прибутку у виробничій сфері не впаде, умовно, до «нуля». До «нуля», відповідно, впаде і перекредитований споживчий попит. У такому випадку загальна заборгованість в економіці урівнюється з сукупними платоспроможними можливостями, або навіть перевершує їх, що блокує споживчий попит на ринку. Грубо моделюючи, припустимо: за умови 100-відсоткової реінвестиції чистого прибутку, при 10% середньорічній нормі валового прибутку (по Марксу: $p = m/c+v$, – в чисельнику додаткова вартість) та щорічній 10% ставці банківського кредиту це станеться через 10 років. Водночас, і багаторазово перекредитований споживчий попит при тій же відсотковій ставці «стискається», умовно, до «нуля» через 10 років. – Ось вам і циклічна мега-криза перевиробництва (добре нам відома) – в сумі 10-кратних міні-криз. При цьому, що цікаво, нагромадження капіталу нікуди не дівається. Воно лише перекочовує із сфери виробництва у банківську сферу щорічно на величину позичкового відсотка. «Було ваше – стало наше». Власне, тут нема нічого страшного, оскільки на стадії економічного пожвавлення нагромаджений в банківській сфері капітал зворотно знову таки спрямується у виробничу сферу економіки. Звідси масове оновлення основного капіталу і, відповідно, процес розширеного відтворення виробництва пішов далі... – Безпроблемно, за умови вартісно-грошового паритету в економіці. Інша справа, надлишок грошової маси в обігу. Тоді варто чекати надування фінансових пухирів у зоні фінансових активів (грошовий агрегат М3, зазвичай) на фондових ринках. А це вже ознаки «перевиробництва» фінансового капіталу.

Фінансова криза «перевиробництва» фіктивного капіталу. Здавалося б, достатньо дотримуватись адекватної до приросту вартісної маси грошової емісії, як проблема грошового обігу буде знята. До певної міри і на якийсь час це дійсно так. Але надалі, якою б бездоганною не була монетарна політика в сенсі підтримки вартісно-грошового паритету, на досить зрілих стадіях капіталізму неминуче виникає інша проблема: грошові потоки раптом «перестають цікавитись» товаропродукуючим сектором економіки, розширене відтворення виробництва уповільнюється. В чому справа? І тут ми звертаємо увагу на фінансовий ринок.

Сам по собі ринок інвестиційних капіталів органічно притаманний ринковій економіці, він є засобом перенаправлення грошових потоків із галузей з низькою нормою прибутку в галузі з високою нормою прибутку, у такий спосіб врівноважуючи суспільне виробництво на середній нормі прибутку (як рівновеликій вартісній винагороді за працю), відповідно, – рівновазі попиту і пропозиції, оптимальному ціноутворенні. Тобто цей ринок виконує вкрай корисну функцію переливу інвестиційних, відтак трудових ресурсів в економіці. І чим досконаліший фінансовий ринок, тим стрімкіші темпи економічного зростання. Але особливістю фінансового ринку є торгівля не реальною вартістю, як це має місце на товарному ринку, а торгівля номінальною вартістю. І ось тут криється первородний гріх такого ринку, що неминуче породжує так звану «фінансову економіку».

Проте ще більший гріх самозростання фіктивного капіталу криється в органічно притаманному для бізнесу прагненні до самозростання як засобу економічного виживання у ринкових умовах. Зазвичай самозростання капіталу відбувається двома шляхами: а) шляхом реінвестиції частки додаткової вартості у виробництво під час економічного піднесення – концентрація капіталу; б) шляхом поглинання активів збанкрутілого бізнесу під час рецесії – централізація капіталу. Зрештою, для підприємництва байдуже, якими засобами і методами нарощувати капіталізацію власного бізнесу. Головне – його виживання за рахунок самозростання. Тим же самим інстинктом самовиживання керовані інвестори (володарі надлишкових грошових ресурсів), які щосили прагнуть примножити свій грошовий капітал. Ось тут інтереси інвесторів і підприємців збігаються на фінансовому ринку: одні прагнуть примножити свої заощадження; інші – наростити капіталізацію власного бізнесу за рахунок таких заощаджень. Допоки норма прибутку у виробничій сфері вища за норму прибутку у фінансовому секторі, інвестиційні потоки спрямовуються на ринок трудових ресурсів (Рис.1), стимулюючи розширене відтворення виробництва та реально-вартісне зростання капіталу. Інша справа, коли прибутковість фінансового сектора перевищує прибутковість реальної економіки. Тоді запускається механізм номінально-вартісного (фіктивного) самозростання капіталу, особливо на тлі непомірного зростання матеріально незабезпеченої грошової маси.

Що саме відбувається з торгівлею номінальною вартістю на фінансовому ринку? Оскільки торг проходить навколо номінальної вартості грошових депозитів-кредитів у банківському секторі і номінальної вартості цінних паперів на фондових біржах, то, відповідно, посередниками (банками – в

першому випадку; дилерськими, брокерськими та ін. компаніями – в другому) знімається такий же номінальний в безготівковій переважно формі прибуток (маржа), який, здебільшого, знову пускається в обіг на цьому ж таки фінансовому ринку, примножуючи в такий спосіб самозростання номінальної вартості.

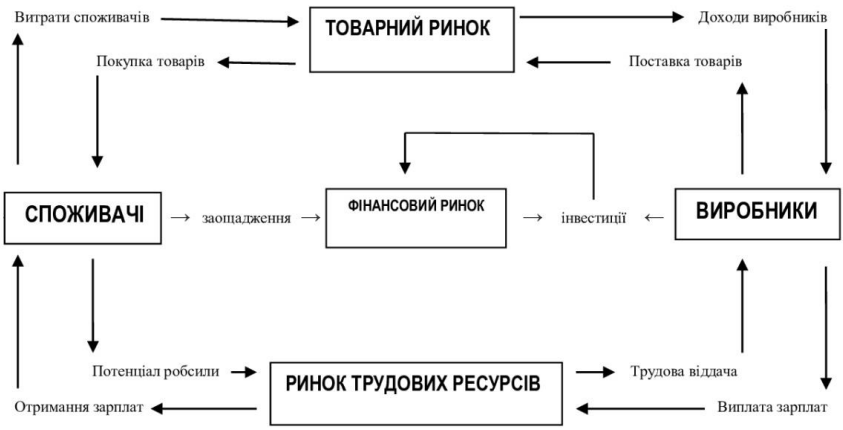

Рис. 2. **Модель спекулятивного перенаправлення інвестиційних потоків на фондовий ринок в обхід реального сектора економіки, внаслідок чого відбувається нагромадження фіктивного капіталу,** *побудовано автором*

Проте головні вливання у цінні папери здійснюють власники надлишкових капіталів – інвестори. Особливо в умовах надлишкової грошової маси та наявності дешевого кредитування. При цьому, якщо в банківському секторі самозростання номінальної вартості ще якось обмежено нормами обов'язкового банківського резервування і обліковою ставкою центробанків, то на фондовому ринку спекулятивне нагромадження номінальної вартості великих компаній без будь-яких обмежень. В останньому випадку фіктивне нагромадження капіталу стимульоване сподіваннями інвесторів на очікувані надприбутки від придбаних цінних паперів плюс спекулятивна гра на зростання курсу акцій. Оскільки сподівання на прибутковість, зазвичай, безмежні – відповідно безмежна вартісна переоцінка дутих активів. Як наслідок, зростаючі інвестиційні потоки через фондовий ринок замикаються на «фінансуванні» самого, власне, фондового ринку з огляду на його зростаючу дохідність, в обхід реального сектору економіки (Рис.2). Тобто грошові потоки нарощують фіктивну вартість активів бізнес-суб'єктів фондового ринку, оминаючи ринок трудових ресурсів. Водночас, фіктивно зростаюча капіталізація бізнесу спонукає його до «реінвестиційно»-спекулятивних ігор на фондовому ринку – коло замикається. Тим самим роздувається пухир «фінансової економіки», яка починає жити власним життям, відволікаючи фінансові ресурси від товаропродукуючої економіки.

Таким чином, фінансові спекуляції, особливо на тлі нестримного нарощування матеріально незабезпеченої грошової маси, неминуче

породжують т.зв. «фінансову економіку»: примноження капіталу не у сфері товарного виробництва, а за рахунок операцій на фондових ринках. Як наслідок, – неймовірне зростання фіктивного капіталу: паразит, що знекровлює реальний сектор економіки. «Так, сьогодні світовий ВВП, основу якого складає новостворена вартість, сягає 70 трлн. дол. США. Водночас у фінансовій сфері відбувається безпрецедентна мультиплікація боргових цінних паперів, деривативів та похідних фінансових інструментів, сукупність яких і являють сучасну фінансову економіку. На даний час вартісний вимір фінансової економіки можна оцінити астрономічною сумою, що складає близько 1 квадрильйона доларів США. Відтак фінансова економіка на порядок перевищує обсяги так званої «фізичної» економіки» [1].

Державні заходи упередження негативних явищ в економіці. Отже, нами визначені три основні проблеми, що ендогенно виникають в ході економічного розвитку на індустріальній стадії капіталізму:

1) проблема вартісно-грошового паритету в економіці;

2) проблема циклічних криз товарного перевиробництва;

3) проблема «перевиробництва» фіктивного капіталу.

З двома першими проблемами більш-менш зрозуміло. В замкнутій економічній системі при збалансованому держбюджеті проблема вартісно-грошового паритету вирішується за рахунок систематичної на певний відсоток грошової емісії, що відповідала б темпам економічного зростання – приросту реального ВВП, застосовується вже згадане «монетарне правило» монетаризму. Відтак емітенту і регулятору в особі ЦБ належить дотримуватись нульової інфляції/дефляції, орієнтуючись на стабільність грошової одиниці за її купівельною спроможністю. Тут нічого нового нема.

Проблема циклічних криз товарного перевиробництва в замкнутій економічній системі не має варіантів вирішення (виключенням може бути агресивна експортна політика за умов відкритої економіки). Однак запобігти занадто різким циклічним коливанням можна за рахунок обізнаності і прогнозованості. Бізнес має чітко розуміти природу циклічності: що за чим, коли і як, в якій послідовності. Для цього державним органам і ЦБ потрібно стабілізувати регуляторні нормативи макроекономічної політики, а саме: відмовившись від згубної практики держзапозичень та надмірної грошової емісії при збалансованому держбюджеті, перестати «гратися» з відсотковими ставками, нормами банківського резервування, ставками оподаткування тощо, зафіксувавши їх на оптимальному рівні. Тоді економічний цикл сам-собою буде «виправлятись» у більш-менш лінійне зростання.

А ось проблема «перевиробництва» фіктивного капіталу вимагає найрадикальнішого втручання з боку держави, і ця проблема має два шляхи подолання: методами монетарної і фіскальної політики.

Монетарна політика для запобігання фіктивного нагромадження капіталу має, насамперед, підтримувати вартісно-грошовий паритет в економіці, бо надлишкова грошова маса в обігу сама по собі уже являється передумовою накопичення фіктивних капіталів. Проте «монетарне правило» грошової емісії ще не гарантує безкризову тенденцію розвитку фінансового сектора. Приміром, у США спекулятивний бум на фондових ринках, що призвів до

Великої депресії, виник за умов золотого стандарту, відносно поміркованої процентної ставки (5-6% на початковий момент кризи) та досить помірної грошової емісії, зважаючи на темпи економічного зростання в той час (з 1921 р. по 1929 р. ФРС збільшила грошову пропозицію на 60%) [2]. Але там була інша проблема, що призвела до фінансової катастрофи: «До жовтня 1929 року 40% усіх акцій купувалося в кредит. Позики із позабанківських джерел підскочили з 1 млрд. до 6,6 млрд. доларів» [2]. Загальна вартість цінних паперів у цей час сягнула $87 мільярдів [3]. І це при тому, що грошова база в 1929-30 рр. становила 6-7 млрд. дол., а грошова маса упала з 27 до 20 млрд. доларів [4]. Однак ще більший ризик кризових потрясінь несе спекулятивне накопичення фіктивно-номінальної вартості на тлі надмірної кредитно-грошової емісії, тобто нарощування вартісно-знеціненої грошової маси. Тоді це прямий шлях до фінансово-економічної кризи зразка 2008 року. Тож монетарна політика є суттєвим, але не стовідсотковим запобіжником фіктивного самозростання капіталу та фінансових криз його «перевиробництва». Як би там не було, «монетарне правило» грошової емісії і вартісно-грошовий паритет мають бути дотримані за будь-яких обставин. В умовах глобалізації це можливо лише в єдиній валютній зоні, або хоча б за наявності скоординованої монетарної політики.

Фіскальна політика – їй належить зіграти вирішальну роль у боротьбі з «перевиробництвом» фіктивного капіталу та розладом світових фінансів. Для початку розглянемо стан оподаткування найбільших транснаціональних компаній у США на основі статистичних даних провідної дослідницької платформи «Macrotrends» [5], зокрема: металургійної «Nucor» [13], енергетичної «Exxon» [14], двох високотехнологічних – «Microsoft» [15] і «Amazon» [16], а також двох найбільших банків – «JPMorgan» [17] і «Bank of America» [18] (Табл. 1).

Звернімо увагу на розміри податкових відрахувань вказаних компаній на тлі базових показників їх капіталізації, сукупних активів, річного доходу (виручки) і валового прибутку. – Вражаюча несумірність оподаткування до бізнес-параметрів по кожній компанії, суцільні питання до бази оподаткування: як формується валовий прибуток, що має підлягати оподаткуванню, що таке «комерційні і адміністративні витрати» (expenses sg&a), астрономічні суми яких перевищують ВВП багатьох країн світу, і т.д. Порочність такої системи очевидна. Варто нагадати: «США відмовилися від прогресивної шкали оподаткування прибутку... З 2018 року встановлена фіксована ставка корпоративного податку на прибуток на рівні 21%» [6]. Проте, судячи з даних «Macrotrends», податки до прибутків мають досить умовне відношення. Можливості ухиляння від оподаткування – безмежні. Наразі для США ця проблема є дуже актуальною [7].

Отже, стан оподаткування великого бізнесу вимагає докорінного перегляду податкової системи, яка нездатна впоратись зі своєю функцією, особливо на тлі масштабної офшоризації. «За даними ОЕСР, щороку світ через офшори втрачає приблизно 20 трлн. доларів США» [8]. Тож в умовах глобалізації фіскальна політика на національних рівнях має бути уніфікована, хоча б для того, аби запобігати небажаному перетоку капіталів в офшорні

зони, що підриває стабільність світових фінансів. В цьому контексті оподаткування монополістичного бізнесу, особливо транснаціонального, вкрай досить проблематичне з огляду на величезні можливості останніх мінімізувати податкові відрахування або навіть уникати їх.

Таблиця 1. **Дані комерційної діяльності транснаціональних корпорацій і їх оподаткування станом на 2023 р.,** *складено автором за даними [5]*

Показники за 2023 рік	Nucor	Exxon	Microsoft	Amazon	JPMorgan	BofAmerica
Капіталізація (Net Worth)*	**$45,897**	**$411,51**	**$3 058,740**	**$1 817,69**	**$527,31**	**$264,6**
Сукупні активи (Total assets)**	**$34,268**	**$372,259**	**$411,976**	**$527,854**	**$3 898,333**	$3 180,151
Зобов'язання (Total liabilities)	$12,759	$164,726	$205,753	$325,979	$3 580,962	$2 888,505
Річний дохід – виторг (Revenue)	$34,714	$344,582	$211,915	$574,785	$239,425	$171,912
Валовий прибуток (Gross profit)	**$7,814**	**$344,582**	**$146,052**	**$270,046**	**$158,104**	**$98,581**
Комерційні витрати (Expenses sg&a)	$1,584	—	—	—	$96,492	$70,239
Прибуток до оподаткування (Pre-Tax)	$6,273	$52,783	$89,311	$37,557	$61,612	$28,342
Податок на прибуток (Income taxes)	**$1,360**	**$15,429**	**$16,950**	**$7,120**	**$12,060**	**$1,827**
Чистий прибуток (Net income)	$4,511	$36,010	$72,361	$30,25	$47,76	$24,866
Рентабельність (Profit Margin	13,03%	10,45%	36,27%	5,29%	20,7%	15,42%
Коефіцієнт PE (PE Ratio) (ціна/прибуток на акцію)	10,38	10,91	37,22	62,50	10,92	9,83

*Вартість компаній визначається їх ринковою капіталізацією або поточною ціною акцій, помноженою на кількість акцій в обігу.

**Сукупні активи визначаються як сума всіх активів на балансі компанії.

В додаток, – можливість максимізації фальшивих «витрат виробництва» за рахунок накручування трансфертного ціноутворення та інших хитровигаданих засобів задля формальної мінімізації прибутків, на які нараховуються податки [9]. Нарешті, спекулятивний паразитизм «фінансової економіки», що сягнув глобальних масштабів і який пригнічує реальний сектор економіки. Звідси недобір податкових надходжень, хронічні дефіцити держбюджетів, зростаючі запозичення і держборг, прогресуюча кредитно-грошова емісія... А в підсумку – розлад фінансів, що вийшов на міжнародний рівень.

Фіскальна політика має можливість зробити свій внесок в оздоровлення світових фінансів, перекривши лазівки несплати податків, остаточно

доконавши паразитизм «фінансової економіки». З огляду на безпомічність фіскальних інститутів в сучасних умовах, варто, на нашу думку, вдатись до кардинального реформування податкової системи, а саме: відмовитись від практики оподаткування підприємницького прибутку (правди там не знайти), перейшовши до практики оподаткування ринкової вартості – капіталізації – великого бізнесу. Суть ідеї наступна...

Податкова система повинна:

а) не заганяти бізнес в тінь, а виводити його на «чисту воду»;

б) стимулювати економічне зростання, а не гальмувати його.

А тому доцільно застосувати трирівневу систему оподаткування.

1. Помірно-мінімальна ставка пропорційного податку на дохід для всіх без винятку: «десятина», умовно кажучи, незалежно від соціального статусу платників податків: чим нижче ставка податку – тим доступніший його збір.

2. Прогресивний податок на розкіш, у кого вона є, незалежно від соціального чи правового статусу її володарів (запобіжить переоформлення такої на підставних осіб як фізичних, так і юридичних).

3. Плоска шкала оподаткування великого бізнесу, але не підприємницького прибутку, який дуже легко приховати, а податок на... капітал, його ринкову вартість – капіталізацію. І ось це найцікавіше.

Йдеться про оподаткування біржової вартості – ринкової капіталізації – компаній на основі котирувань акцій, що вільно обертаються на відкритому ринку. Дуже простий, прозорий, незатратний, неупереджений і непідкупний спосіб оподаткування: потрібен один-єдиний сервер інтернет-мережі фондового ринку для автоматичної генерації розміру податкових відрахувань на основі поточного курсу акцій. Для цього, однак, потрібна уніфікація як бізнесу в частині формування його біржової вартості, так і ринку цінних паперів, а саме:

1. Єдиний ринок цінних паперів – фондова біржа – з єдиним для всього акціонерного капіталу алгоритмом формування його ринкової вартості.

2. Витіснення всього великого бізнесу, включаючи банківський, в зону акціонування – на фондовий ринок – підвищеною ставкою оподаткування.

Що це означає, що вирішує?

Три найважливіші моменти оподаткування капіталізації компаній.

По-перше, моментально «здується» фіктивний капітал: лопнуть фінансові бульбашки і зруйнуються фінансові піраміди, під якими нема реальних активів, – відбудеться очищення економіки від бізнес-фальші. Ринкова капіталізація бізнесу зрівняється з реальною його вартістю, а дохідність у фінансовому секторі різко впаде, що покладе край спекулятивним іграм на фондовому ринку.

По-друге, відбудеться поштовх до демонополізації бізнесу. В інтересах корпорацій стане бажаним якомога скоріше позбутися сумнівних активів, що не приносять реального прибутку. До речі, чому б податок на капіталізацію (ринкову вартість) не доповнити податком на активи (балансову вартість)? Це лише прискорило б демонополізацію та посилило б конкурентне середовище бізнесової діяльності.

По-третє, відсутність податку на прибуток та суттєве зростання дохідності у реальному секторі економіки стимулює інвестиційні вливання капіталу в

технічну модернізацію товаровиробничих потужностей реальної економіки для підвищення продуктивності праці та, відповідно, скорочення витрат виробництва (зниження його собівартості) з метою підвищення прибутковості бізнесу.

В останньому випадку не варто впадати у відчай прихильникам соціальної справедливості. Оскільки надприбутки відразу ж підвищать курс акцій і призведуть до пропорційного підвищення податкових відрахувань. Крім того, інвестиції у модернізацію виробництва «потягнуть» за собою появу нових підрозділів в структурі реальної економіки (наукових і конструкторських, добувних і обробних, сервісних), що створить додаткові робочі місця. Зрештою, перерозподіл додаткової вартості на користь реінвестицій у виробництво скоротить в ній долю підприємницького доходу. Тим більше, що прогресивний податок на розкіш спонукатиме підприємців до обмеження своїх апетитів. Все це має дещо вгамувати пролетарські пристрасті навколо одвічного питання соціальної справедливості.

Для успішної реалізації даного податкового проекту знадобляться рівні, без якихось там преференцій з боку держави, умови для бізнесу та повна економічна свобода – безперешкодне переміщення інвестиційного капіталу у сфері товарного виробництва (до середньої норми прибутку в масштабах економіки) задля адекватного формування ринкового ціноутворення активів – капіталізації.

Повну успішність податкового проекту дасть застосування його трирівневої системи в комплексі. Якщо податок на капіталізацію (пункт 3), знищуючи фіктивний капітал, буде стимулювати продуктивне накопичення капіталу = розширене відтворення виробництва, то прогресивний податок на майнові надмірності (пункт 2), за умов декларування доходів, буде примушувати до сумлінної звітності отриманих прибутків/доходу, що дисциплінує сплату помірного податку на дохід (пункт 1), без особливих зусиль малоефективного, а іноді і корупційного контролю фіскальних служб. Відтак недобросовісний бізнес і корупційне чиновництво буде взято в «прибутково-видаткові кліщі» податкової системи.

Таким чином, трьохярусна система оподаткування вирішує цілий ряд проблем економічного, фінансового, соціального порядку:

1. Стимулює економічне зростання, а не гальмує його;
2. Виводить бізнес з тіні, примушуючи сумлінно наповнювати бюджет;
3. Знищуючи фіктивний капітал, оздоровлює фінансову систему;
4. Протидіє зловживанням бізнесу та корупції держчиновництва.

Попри те, що фіскальна політика національна, в умовах глобалізації вона має бути стандартизована і уніфікована на міждержавному рівні для подолання згубного явища офшоризації. Аби, по-перше, вирівнявши умови оподаткування, виключити можливість ухиляння від податків та вартісних перекосів у формуванні ринкової вартості (капіталізації) транснаціональних компаній на світовому фондовому ринку. По-друге, позбавити сенсу міжнаціональному перетоку корупційних капіталів в пошуках більш вигідних умов приховування коштів та придбання об'єктів нерухомості. Таким чином, узгоджене на міжнародному рівні оподаткування ринкової капіталізації

великого бізнесу в основі знищить фіктивно-спекулятивний капітал та стане надійним запобіжником від зростання фінансових пухирів і пірамід, що позитивно вплине на глобальну фінансову стабілізацію.

Отже, долати ракову пухлину «фінансової економіки» належить застосуванням комплексу монетарних і фіскальних заходів: а) вартісною оптимізацією грошей позбавити економіку баласту матеріально незабезпеченої грошової маси; б) оподаткуванням капіталізації великого бізнесу знищити фіктивну складову його ринкової вартості. В обох випадках – на міждержавному рівні.

Якщо монетарний інструментарій вартісної оптимізації грошової маси в обігу вимагає пошуку і впровадження якісно нового стандарту вартісно-адекватної грошової одиниці (тема окремого розгляду) [10], то реалізувати на практиці фіскальну програму реформування належить поетапно, починаючи з мінімальних ставок податку на капіталізацію, поступово витісняючи традиційну податкову систему. Уніфікувавши фондовий ринок з його цінними паперами (до єдиного стандарту акцій) та витіснивши в зону акціонування увесь великий бізнес (спираючись на заздалегідь визначений мінімальний поріг уставного капіталу чи обороту капіталу, від якого він оподатковується), достатньо ввести 1% оподаткування капіталізації бізнесу, аби обвалити фіктивну вартість дутих активів великих компаній, банків, фондів тощо. Бо в такому випадку, наприклад, корпорації «Amazon» прийшлось би (відповідно до даних табл.1) сплатити близько 18 млрд. доларів, а «Microsoft» – 30 млрд. дол. податку. Можна лише уявити обвал фіктивної капіталізації компаній до їх реальної вартості на фондовому ринку. Одночасно «здуються» захмарні активи «JPMorgan», «Bank of America» та інших банків, можливо навіть без потреби оподаткування їхніх активів. В додаток до цього станеться відлучення банків від спекулятивних ігор на фондових біржах. Одна лише програма податкової реформи та підготовча до неї інформаційна кампанія покладе початок знеціненню фіктивного капіталу «фінансової економіки», стимулюючи, водночас, фінансові вливання в таваропродукуючу економіку.

Так, за будь-яких обставин, навіть максимально щадних, податкова реформа спричинить певний фінансовий шок в економіці. Проте варто пам'ятати шок фінансової кризи 2008 р. Тоді «Америка, замість усунення структурних проблем у фінансовій системі, просто закидала проблему грошима, підтримавши провідні світові фінансові компанії» [10]. При цьому «загальна вартість державних гарантій та рятувальних операцій сягнула 12 трлн. доларів, що становило близько 80% ВВП США» [11]. Але навіть при такій ціні порятунку збанкрутілого бізнесу (за рахунок, до речі, платників податків та інфляційного податку на споживачів в руслі емісійної політики «кількісного пом'якшення – QE») світова фінансова система зазнала втрат у сумі 800 млрд. доларів [12]. Враховуючи нагромадження невирішених проблем зростаючої заборгованості (як державної, так і корпоративної) та чергового «надування» фінансових пухирів на фондових біржах, криза 2008-го не остання і, можливо, не найбільша, з огляду на те, що антикризові заходи емісійного «заливання» економіки грошима лише посилюють передумови нових фінансових катаклізмів.

Нарешті, головний аргумент на користь податкової реформи: на кону стоїть подолання згубних тенденцій деіндустріалізації, яка наразі дуже яскраво себе проявляє в контексті далеко не адекватної (до дутого ВВП західних країн) військово-технічної допомоги Україні в протидії російській агресії. Йдеться про реанімацію товаропродукуючих потужностей виробництва. Оподаткування ринкової капіталізації великого бізнесу на тлі стабільної грошової одиниці (подолання згубного впливу інфляційних очікувань) неминуче втихомирить на фондовому ринку спекулятивну лихоманку і перенаправить інвестиційні потоки у реальний сектор економіки. Відтак наднаціональна монетарна політика має проводитись в комплексі з координованою на міжнаціональному рівні політикою податковою, що підсилить фінансове оздоровлення світової економіки та стимулює її зростання.

Висновки. Отже, визначено три основні проблеми ринкової економіки, що довільно виникають в процесі її самоплинного розвитку, дві із яких – порушення вартісно-грошового паритету та самозростання фіктивного капіталу – вимагають втручання держави для їх подолання засобами монетарної і фіскальної політики. Економічне зростання та консолідація країн світової демократії перед лицем агресивних вилазок сучасного авторитаризму вимагає узгодженого реформування їх фінансової системи задля оздоровлення економіки. Насамперед, варто покінчити з розгулом кредитно-грошової емісії та припинити мультиплікацію фіктивного капіталу. Реформування грошової системи має привести сукупну грошову масу у відповідність до загальної маси вартості реальних активів, стабілізувавши у такий спосіб фінанси. Реформуванням податкової системи належить покінчити з паразитизмом «фінансової економіки», надавши можливість відродження матеріальному сектору економіки. Відтак – зняти перешкоди подальшого економічного розвитку.

Об'єднуюча платформа консолідації країн світової демократії в контексті їх протистояння зі світовим авторитаризмом передбачає:

1. Єдину валютну зону – стабілізуючу монетарну політику;

2. Уніфіковану податкову систему – стимулюючу фіскальну політику

Макроекономічна координація монетарної і фіскальної політики країнами демократичної співдружності на єдиній економічній платформі має посилити їх економічну та військову потугу перед лицем неоавторитарного реваншу, що, безперечно, піде на користь нашій країні як форпосту протидії російській агресії.

1. Лук'янов В. Фінансова економіка як цивілізаційний феномен. Україна фінансова. URL: https://ufin.com.ua/analit_mat/gkr/190.htm

2. Галин В. Тупік лібералізму. Як починаються війни. Loveread. URL: https://numl.org/Ryk

3. Смірнов А. (2008). Ф.Д. Рузвельт: Новый курс та боротьба з Великою депресією. Інститут проблем підприємництва URL: https://numl.org/Ryl

4. Галин В. Остання цивілізація. Политекономія XXI століття. Loveread. URL: https://numl.org/Rym

5. Macrotrends. (2024). URL: https://www.macrotrends.net/

6. Податкова система США. Податок на прибуток підприємств. Finance Business Service. URL: https://fbs-tax.com/uk/tax-planning/usa/us-tax-system/

7. Тарасовський Ю. (2024). Джо Байден запропонує податок для мільярдерів на тлі президентської кампанії – FT. Forbes Ukraine. URL: https://numl.org/Ryo

8. Шокрута В. (2018). Глобальна деофшоризація та її вплив на ЗЕД. Юридична Газета. URL: https://numl.org/Ryp

9. Матяш А. (2020). Феномен бізнесу в США: корпорації не сплачують податків. 4В. URL: https://numl.org/Ryn

10. Ковбель А. (2022). Глобальна криза ще не настала. Якою вона буде і чи витримає розбита війною економіка України. Журнал Forbes Ukraine. URL: https://numl.org/Ryq

11. Лазня А. (2012). Фінансова криза: Причини виникнення та вплив на світову економіку. Світ фінансів. URL: https://numl.org/Ryr

12. Огневий, В. (2024). Глобальна грошова система в контексті реформування: наднаціональна валюта GES. Економіка України, 67(1(746), 66–91. https://doi.org/10.15407/economyukr.2024.01.066

13. Nucor Financial Statements 2009-2024. Macrotrends. URL: https://www.macrotrends.net/stocks/charts/NUE/nucor/financial-statements

14. Exxon Financial Statements 2009-2024. Macrotrends. URL: https://www.macrotrends.net/stocks/charts/XOM/exxon/financial-statements

15. Microsoft Financial Statements 2009-2024. Macrotrends. URL: https://www.macrotrends.net/stocks/charts/MSFT/microsoft/financial-statements

16. Amazon Financial Statements 2009-2024. Macrotrends. URL: https://www.macrotrends.net/stocks/charts/AMZN/amazon/financial-statements

17. JPMorgan Chase Financial Statements 2009-2024. Macrotrends. URL: https://www.macrotrends.net/stocks/charts/JPM/jpmorgan-chase/financial-statements

18. Bank Of America Financial Statements 2009-2024. Macrotrends. URL: https://www.macrotrends.net/stocks/charts/BAC/bank-of-america/financial-statements

---

1. Lukianov V. Finansova ekonomika yak tsyvilizatsiinyi fenomen. Ukraina finansova. URL: https://ufin.com.ua/analit_mat/gkr/190.htm

2. Halyn V. Tupik liberalizmu. Yak pochynaiutsia viiny. Loveread. URL: https://numl.org/Ryk

3. Smirnov A. (2008). F.D. Ruzvelt: Novыi kurs ta borotba z Velykoiu depresiieiu. Instytut problem pidpryiemnytstva URL: https://numl.org/Ryl

4. Halyn V. Ostannia tsyvilizatsiia. Polytekonomiia XXI stolittia. Loveread. URL: https://numl.org/Rym

5. Macrotrends. (2024). URL: https://www.macrotrends.net/

6. Podatkova systema SShA. Podatok na prybutok pidpryiemstv. Finance Business Service. URL: https://fbs-tax.com/uk/tax-planning/usa/us-tax-system/

7. Tarasovskyi Yu. (2024). Dzho Baiden zaproponuie podatok dlia miliarderiv na tli prezydentskoi kampanii – FT. Forbes Ukraine. URL: https://numl.org/Ryo

8. Shokruta V. (2018). Hlobalna deofshoryzatsiia ta yii vplyv na ZED. Yurydychna Hazeta. URL: https://numl.org/Ryp

9. Matiash A. (2020). Fenomen biznesu v SShA: korporatsii ne splachuiut podatkiv. 4B. URL: https://numl.org/Ryn

10. Kovbel A. (2022). Hlobalna kryza shche ne nastala. Yakoiu vona bude i chy vytrymaie rozbyta viinoiu ekonomika Ukrainy. Zhurnal Forbes Ukraine. URL: https://numl.org/Ryq

11. Laznia A. (2012). Finansova kryza: Prychyny vynyknennia ta vplyv na svitovu ekonomiku. Svit finansiv. URL: https://numl.org/Ryr

12. Ohnevyi, V. (2024). Hlobalna hroshova systema v konteksti reformuvannia: nadnatsionalna valiuta GES. Ekonomika Ukrainy, 67(1(746), 66–91. https://doi.org/10.15407/economyukr.2024.01.066

13. Nucor Financial Statements 2009-2024. Macrotrends. URL: https://www.macrotrends.net/stocks/charts/NUE/nucor/financial-statements

14. Exxon Financial Statements 2009-2024. Macrotrends. URL: https://www.macrotrends.net/stocks/charts/XOM/exxon/financial-statements

15. Microsoft Financial Statements 2009-2024. Macrotrends. URL: https://www.macrotrends.net/stocks/charts/MSFT/microsoft/financial-statements

16. Amazon Financial Statements 2009-2024. Macrotrends. URL: https://www.macrotrends.net/stocks/charts/AMZN/amazon/financial-statements

17. JPMorgan Chase Financial Statements 2009-2024. Macrotrends. URL: https://www.macrotrends.net/stocks/charts/JPM/jpmorgan-chase/financial-statements
18. Bank Of America Financial Statements 2009-2024. Macrotrends. URL: https://www.macrotrends.net/stocks/charts/BAC/bank-of-america/financial-statements